

Ο ΣΥΝΕΠΤΥΓΜΕΝΟΣ ΡΥΘΜΟΣ
ΤΩΝ ΑΡΓΟΣΥΝΤΟΜΩΝ ΜΕΛΩΝ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

Γερομονάχου Συμεών

Στὰ πλαίσια τῆς γενικότερης ἐνασχόλησής μας μὲ τὸ μεταβυζαντινὸ εἰρμολόγιο καὶ καθὼς ἐτοιμάζουμε πρὸς ἔκδοσιν ἐκτενῆ μελέτη πάνω σὲ αὐτό, κρίναμε σκόπιμο νὰ παρουσιάσουμε τὸ παρὸν ζήτημα, ἀφορῶν σὲ ὅλα τὰ ἀργοσύντομα μέλη.

Δὲν θεωροῦμε περιττὸ νὰ τονίσουμε κατ' ἀρχὴν αὐτὸ πού καὶ στὸ παρελθὸν ἐπαναλάβαμε πολλάκις: ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐπιθυμοῦμε καὶ δὲν ἀποσκοποῦμε ἐπ' οὐδενὶ νὰ προτείνουμε κάτι πού φαίνεται σὲ ἐμᾶς καλὸ ἢ μᾶς ἀρέσει, οὔτε πολὺ περισσότερο νὰ ἐπιβάλουμε στὴν μουσικὴ μας κάποιον προκαθορισμένον ρυθμὸ καὶ νὰ «δαμάσουμε» τὴν ψαλτικὴ τέχνη πρὸς κάποια προ-αποφασισμένη κατεύθυνση. Θέλουμε νὰ πιστεύουμε πὼς ἀποκλειστικός, εἰλικρινῆς καὶ ἀπροκατάληπτος σκοπὸς μας εἶναι ἐν προκειμένῳ νὰ ἀνακαλύψουμε –ἐὰν ὑπάρχει– τὸν ἐγγενῆ ρυθμὸ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ μέλους, ὅπως μᾶς παρεδόθη στὴν Νέα Μέθοδος ἀπὸ τοὺς τρεῖς Διδασκάλους, νὰ τὸν παρουσιάσουμε τεκμηριωμένα καὶ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ τὸν ἐκφράσουμε στὴν πράξη. Ἐνίοτε δίδεται ἐνδεχομένως ἢ ἐντύπως ὅτι νεωτερίζουμε ἐν σχέσει μὲ τοὺς τρεῖς Διδασκάλους. Μὴ γένοιτο! Καὶ πάλι ἰσχυρίζομαστε ὅτι ἐπιθυμοῦμε μόνον νὰ προσθέσουμε ἕνα λιθαράκι στὸ δικό τους θαυμαστὸ οἰκοδόμημα, συμβάλλοντες κατὰ τὸ δυνατόν δημιουργικὰ ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλα συνετὰ στὴν ὁμόχυμη ἐξέλιξη τῆς παραδόσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς. Πιστεύουμε βέβαια πὼς δὲν θὰ ὑποστηρίξει κανεὶς ὅτι ἡ κατάρτις τῆς μουσικῆς θεωρίας ὀλοκληρώθηκε ἀνυπερθέτως μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Μεγάλου Θεωρητικοῦ τοῦ Χρυσάνθου.

Ταπεινὰ λοιπὸν παρακαλοῦμε διαρκῶς τὸν ἀναγνώστη νὰ μὴ θορυβεῖται ὅταν κάποιον συμπέρασμα ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ προγενέστερες ἀντιλήψεις· πολλὰς φορές ἄλλωστε κι ἐμεῖς ἀναγκασθήκαμε νὰ ἀναθεωρήσουμε ἰδέες καὶ θεωρίες πού διδαχθήκαμε ἢ δεχόμεσταν ὡς αὐτονόητες, ἐνώπιον νεωτέρων πορισμάτων. Καὶ πολὺ περισσότερο τὸν παρακαλοῦμε νὰ μὴν διεξέλθει μὲ καμμία προκατάληψη τίς μελέτες μας, ἰδίως ὅταν ὁμοιάζουν ἢ φαίνεται πὼς ὁμοιάζουν μὲ ἄλλες ὑφιστάμενες θεωρίες.

ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Πολύς λόγος γίνεται μερικές φορές για την καινή όρολογία που αναγκάζεται ή σύγχρονη έπιστημονική κοινότητα να χρησιμοποιήσει, δίχως αυτή να ερείδεται πάντοτε στις πηγές. Δυστυχώς, αυτό είναι αναπόφευκτο όταν πρόκειται να έμβαθύνουμε σε ζητήματα με τα όποια δέν καταπαίστηκαν οί Τρείς και γενικώς οί προγενέστεροι δάσκαλοι. Τò βασικότερο κριτήριο για τήν όρολογία που χρησιμοποιούμε είναι να έκφράζει τα σημανόμενα όσο τò δυνατόν πιό αντιπροσωπευτικά αλλά και συνάμα εύληπτα από όλους τούς ιεροψάλτες. Άς μη θεωρηθεί έπιτέλους πρόβλημα εάν κάποιος όρος προέρχεται από λεξιλογικό δάνειο μιās άλλης μουσικής, έφόσον αυτός έπιτυγχάνει καλώς τόν σκοπό του.

Σαφηνίζουμε λοιπόν ως έξής τήν βασική όρολογία τής παρούσης:

- *Συνεπτυγμένος ρυθμός*: Πρόκειται για τόν ρυθμό κατά τόν όποιο δύο μουσικοί χρόνοι συμπύσσονται σε έναν. Ό τρόπος με τόν όποιο γίνεται ή σύμπτυξις αυτή θα αναλυθεί στην οικεία ένότητα. Ό όρος, παρόλο που έχει κατηγορηθεί για δυτική προέλευση, έχει ήδη καθιερωθεί εύρέως στην διδακτική πράξη από τούς δασκάλους του 20^{ου} αιώνας και χρησιμοποιείται έπιτυχημένα για να περιγράψει ένα συγκεκριμένο έγγενες γνώρισμα τής ψαλτικής μας τέχνης.
- *Δρόμος*: Είναι ό τρόπος τής χρονικής αναπτύξεως ενός μέλους, ό όποιος συνίσταται στην θεμελιώδη χρονική διάρκεια τής κάθε συλλαβής. Στην παλαιά παρασημαντική ό έκάστοτε δρόμος όριζόταν και έκφραζόταν βασικώς από τήν αντίστοιχη θεμελιώδη χρονική διάρκεια του κάθε φωνητικού χαρακτήρα.
- *Σύντομος, άργοςύντομος, άργος δρόμος*: Σύντομος (ή σύντομος είρμολογικός) όρίζεται ό δρόμος κατά τόν όποιο θεμελιώδης χρονική διάρκεια κάθε συλλαβής είναι ό 1 μουσικός χρόνος, καταπώς συμβαίνει στα σύντομα είρμολογικά μέλη (Είρμολόγιον Πέτρου Βυζαντίου, σύντομο Άναστασιματάριον Ίωάννου κλπ): ό δρόμος αυτός σήμερα αποκαλείται ένιοτε και *συλλαβικός*. Άργοςύντομος όρίζεται ό δρόμος κατά τόν όποιο θεμελιώδης χρονική διάρκεια κάθε συλλαβής είναι οί 2 μουσικοί χρόνοι, καταπώς συμβαίνει στο άργοςύντομο στιχηραρικό μέλος, τò άργò είρμολογικό, τις άργες δοξολογίες, τούς άργοςυντόμους πολυελέους κ.ο.κ.¹ Ό άργος δρόμος αναφέρεται γενικώς στα μέλη των όποιων ή θεμελιώδης χρονική διάρκεια ανά συλλαβή είναι οί 4 ή περισσότεροι χρόνοι, όπως συμβαίνει στο άργò στιχηράριο, τήν παπαδική, τò καλοφωνικό είρμολόγιο κ.ά.
- *Θέσις*: Κάθε μελωδία που έπαναλαμβάνεται σχεδόν στερεοτύπως ως ένιαίο μελικò σύνολο. Ό Απόστολος Κώνστας τήν όνομάζει *Γραμμή*. Τήν γράφουμε πάντοτε με Θ κεφαλαίο, προς διάκρισιν από τήν *θέση* του ρυθμικού μέτρου.
- *Προθεματικές συλλαβές/χρόνοι*: Οί συλλαβές που μπορεί να προηγούνται του κυρίως τμήματος μιās άργοςυντόμου ή άργης Θέσεως, έπειδή «περισσεύουν» από τò προκαθορισμένο ποιητικό μέτρο της. Οί προθεματικές συλλαβές των άργοςυντόμων Θέσεων είναι μονόχρονες, ενώ ένιοτε μία τονιζόμενη έξ αυτών μπορεί να καταλαμβάνει δύο χρόνους για λόγους εύρυθμίας του μέλους. Μολοντί ανήκουν υπό τήν εύρεία έννοια στην άργοςύντομη Θέση, υπόκεινται στον τονικό ρυθμό του συντόμου είρμολογικού μέλους.

1. Ό καθηγητής Ί. Άρβανίτης έχει προτείνει για τα άργοςύντομα μέλη τόν έπιστημονικότερο μέν, δυσκίνητο δέ, όρο *σύντομα μελισματικά*.

ΑΡΧΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΠΤΥΓΜΕΝΟΥ ΡΥΘΜΟΥ

Καθώς σήμερα έχει ήδη αναλυθεί από διάφορους μελετητές ή διαδικασία με την οποία προέκυψε στην παράδοσή μας ή ποικιλία των δρόμων, δεν θα αναλωθούμε εδώ εκ νέου στην σχολαστική παρουσίασή της. Άρκει μόνον να αναφέρουμε περιληπτικά τα εξής:

Θεωρείται αυτονόητο και απολύτως λογικό ότι οι πρώτες μελωδίες της εκκλησιαστικής λατρείας θα πρέπει να εκτυλλίσσονταν κατά τον σύντομο είρμολογικό δρόμο. Όταν ή ανάγκη της λατρευτικής πράξεως τὸ καλοῦσε, ή ψαλμώδης των μελωδιών γινόταν σὲ πιὸ ἀργή χρονική ἀγωγή, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μέχρι σήμερα. Ἡ ἀργή αὐτή ψαλμώδης κάποια στιγμή ἐλάμβανε δομικά χαρακτήρα χρονικοῦ διπλασιασμοῦ καὶ σιγὰ-σιγὰ ἀποκτοῦσε –συνειδητὰ ἢ μὴ– αὐτόνομη ὑπόσταση. Στὴν συνέχεια, ἡ νέα διπλασιασμένη μελωδία, λόγω ἀκριβῶς τῆς χρονικῆς ἀνέσεως πὸν διέθετε, μπορούσε νὰ ἐμπλουτισθεῖ μετὰ διάφορα ποικίματα ἢ ἀναλύσεις. Ἔτσι, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ μελωδική γραμμὴ γινόταν κάποτε καὶ κατόπιν μπορούσε νὰ διαμορφωθεῖ σὲ διάφορες παραλλαγές: / / / / / κ.ο.κ. Μετὰ τὴν ἴδια διαδικασία μπορούσε νὰ ἐπέλθει καὶ περαιτέρω πολλαπλασιασμοὸς τῆς μελωδίας. Ἡ χρῆσις καὶ ἐναλλαγὴ τῶν διαφόρων δρόμων στὴν πορεία τῶν αἰώνων κατέστη αὐτονόητη γιὰ τοὺς μουσικοὺς καὶ ἱεροψάλτες, ὅπως προκύπτει φανερά ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν χειρογράφων καὶ τῶν πηγῶν. Ὑπάρχουν μάλιστα ἐνδείξεις στὴν ἔρευνα ὅτι σὲ εἰδικὲς περιπτώσεις μπορεῖ νὰ συνέβη καὶ ἡ ἀντίστροφη διαδικασία, δηλ. ὁ σχηματισμὸς ἐνὸς συντομότερου μέλους ἢ εἴδους μέλους ἀπὸ κάποιο ἀργότερο, μετὰ ὑποδιπλασιασμὸ τῶν χρόνων του. Τὸ σπάνιο ὅπωςδῆποτε αὐτὸ φαινόμενο δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἐδῶ.

Ἀναφερόμενοι εἰδικῶς στὸν ἀργοσύντομο δρόμο καὶ στὴν μετεξέλιξή του ἀπὸ τὸν σύντομο, εἶναι ἐξαιρετικὰ σημαντικό νὰ ἔχουμε πάντοτε κατὰ νοῦ τὴν ὡς ἄνω περιγραφεῖσα ἀρχὴ δημιουργίας του. Ἔτσι ὅταν ὁ ρυθμὸς του ὀρίζεται ὡς 4σημος (βλ. περισσότερα στὸ [σχετικὸ ἄρθρο](#)), συνυπονοεῖται ὅτι κατὰ βάσιν συνίσταται ἀπὸ δύο μέρη, δύο (δίχρονοι) συλλαβές, καὶ ὄχι ἀπὸ δύο 2σήμους πόδες μετὰ τὴν δική του ἐσωτερικὴ ρυθμικὴ δομὴ ὁ καθένας. Ἡ κάθε δίχρονη συλλαβὴ ἀντιμετωπίζεται ρυθμικῶς ὡς αὐτοτελὴς μονάδα, ἔστω καὶ ἂν ὑποκρύπτει τὸ ὁποιοδῆποτε ποικίμα. Ἡ σύμπτυξις αὐτῆ τῶν δύο χρόνων τῆς συλλαβῆς σὲ μία ὁλότητα καὶ μία κίνηση τῆς χειρὸς ἀποτελεῖ τὴν θεμελιώδη ἀρχὴ τοῦ συνεπτυγμένου ρυθμοῦ. Ἡ λατρευτικὴ πράξις, προκαλώντας πολὺ φυσιολογικὰ διάφορες ζυμώσεις στὴν ψαλτικὴ τέχνη, ἐπέφερε ἐμπλουτισμὸ καὶ ποικιλία καὶ στὴν βασικὴ αὐτὴ ἀρχὴ τοῦ συνεπτυγμένου ρυθμοῦ, τὴν ὁποία ἐπιφυλασσόμεθα νὰ περιγράψουμε σὲ μελλοντικὴ ἐργασία.

Ο ΣΥΝΕΠΤΥΓΜΕΝΟΣ ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΓΟΣΥΝΤΟΜΩΝ ΜΕΛΩΝ

Είναι καθολικά παραδεκτό πώς ο ρυθμός του συντόμου είρμολογικού δρόμου είναι ο τονικός. Πέραν τών ὅποιων διαφορετικῶν ἀντιλήψεων πού μπορεῖ νά ὑπάρχουν ὡς πρὸς τίς ἐπιμέρους λεπτομέρειες καί παρὰ τίς ἐξαιρέσεις πού ὀπωσδήποτε συναντῶνται, ὁ τονικός ρυθμός θεμελιώνεται πανθομολογουμένως στήν γενική ἀρχή ὅτι κάθε τονιζόμενη συλλαβή συνιστᾶ καί ἔναρξη ρυθμικοῦ μέτρου. Λόγω λοιπὸν τῆς ἄμεσης ἐξάρτησης τοῦ ἀργοσυντόμου δρόμου ἀπὸ τὸν σύντομο εἶναι ἀπολύτως λογικὸ νά ἀναμένουμε τὴν ἀνίχνευση στοιχείων τοῦ τονικοῦ ρυθμοῦ καί στὰ ἀργοσύντομα μέλη. Πράγματι, ἀπὸ τὰ παραδείγματα πού ἔχουμε παραθέσει στὸ προαναφερθὲν ἄρθρο μας, προκύπτει ἐμφανῶς ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀρχὴ διατηρεῖται ὡς ἱκανή –ἀλλὰ ὄχι καί ἀναγκαία– συνθήκη καί στὸν ἀργοσύντομο δρόμο. Μὲ ἄλλα λόγια, οἱ τονιζόμενες συλλαβές συνιστοῦν σχεδὸν πάντοτε τὴν ἔναρξη ἑνὸς ρυθμικοῦ μέτρου, ἀλλὰ, λόγω τῆς ἐκτάσεως τοῦ νέου διπλασιασμένου μέλους καί τῶν προϋποθέσεων τοῦ συνεπτυγμένου ρυθμοῦ στὸν ὁποῖο ἔχει αὐτὸ μεταπέσει, καθὼς καί τῶν μετρικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκάστοτε Θέσεως, προκύπτουν καί ἄλλα μέτρα δίχως τονιζόμενες συλλαβές.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο νά θυμίσουμε ὅτι κάθε ἀργοσυντόμου Θέσεως μπορεῖ νά προηγῶνται κάποιες προθεματικὲς συλλαβές, οἱ ὁποῖες, μολονότι ἀνήκουν ὑπὸ τὴν εὐρεία ἔννοια στήν ἀργοσύντομη Θέση, ὑπόκεινται στὸν τονικὸ ρυθμὸ τοῦ συντόμου είρμολογικοῦ εἴδους. Ἡ ἀργοσύντομη Θέση καθ' ἑαυτήν, μὲ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ συνεπτυγμένου ρυθμοῦ, ἀρχίζει κατ' οὐσίαν μετὰ ἀπὸ αὐτούς, στὸ σημεῖο πού ξεκινοῦν οἱ 2χρονες ἢ 4χρονες συλλαβές.²

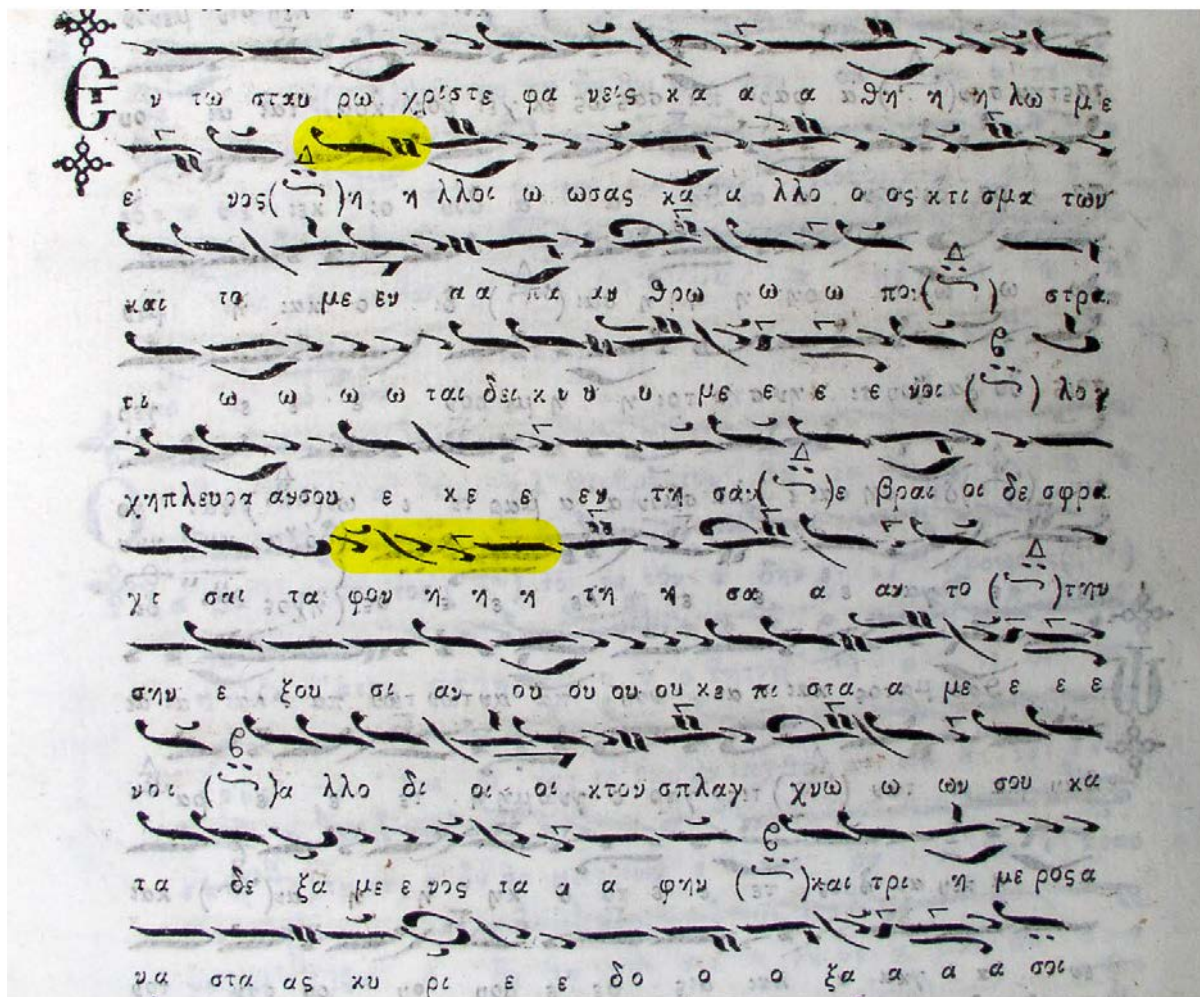
* * *

Ἐρχόμαστε τώρα σὲ μιὰ ἀκαταμάχητη, μολονότι ἐξαιρετικὰ ἀπλῆ, ἀπόδειξη περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ συνεπτυγμένου ρυθμοῦ, ἀπαντώντας στήν ἐξῆς ἔνσταση πού κατατίθεται ὑπὸ τινων: “ἐφόσον εἶναι προφανές ὅτι τὰ ἀργοσύντομα μέλη ἀναπτύσσονται κατὰ βάσιν σὲ ζεύγη χρόνων, γιατί νά μὴ δεχθοῦμε θεωρητικῶς τὸν ἀπλὸ 2σημο ὡς βασικὸ ρυθμὸ τους”;

Ἡ ἀπάντησις ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τίς ἐξηγήσεις τῶν τριῶν Διδασκάλων. Παρατηρώντας προσεκτικὰ, μπορεῖ ὁ καθένας νά διαπιστώσει ὅτι τὸ καθαυτὸ ἀργοσύντομο τμῆμα ὄλων τῶν Θέσεων ἀρχίζει πάντοτε μὲ 4σημο ἢ 6σημο μέτρο καί ποτέ μὲ 2σημο! Ποτὲ δηλαδὴ δὲν θὰ συναντήσουμε σὲ αὐτὰ πρὸ τονιζόμενης συλλαβῆς (ἢ ὁποῖα βεβαίως συνιστᾶ τὴν ἔναρξη μέτρου) ἕνα μόνον 2σημο μέτρο μὲ ἄτονη συλλαβή. Μὲ ἄλλα λόγια ξεκινοῦν πάντοτε ἢ μὲ τονιζόμενη συλλαβὴ ἢ μὲ 4 τουλάχιστον χρόνους ἀτόνων συλλαβῶν. Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι δὲν μπορεῖ νά σταθεῖ αὐτοτελῶς ἕνα 2σημο μέτρο, σημαίνει πολὺ ἀπλᾶ ὅτι ἕνα τέτοιο μέτρο δὲν περιέχει τουλάχιστον δύο ρυθμικὲς κινήσεις (θέση καί ἄρση), ἄρα δὲν ἀνήκει στὸν ἀπλὸ 2σημο ρυθμὸ.

Εἶναι μάλιστα ἐντυπωσιακὸ ὅτι στήν περίπτωσι πού δὲν ὑπάρχουν προθεματικοὶ χρόνοι, τότε μπορεῖ νά ὑπάρξει καί μιὰ 2χρονη ἄτονη συλλαβὴ ὡς ἀρχικὴ, καθὼς τότε συναρμόζεται ρυθμικῶς μὲ τὸν καταληκτικὸ χαρακτήρα τῆς προηγηθείσης Θέσεως σὲ ἕνα μέτρο, τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ τὴν ἄρση.

2. Εἶναι ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρων ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο οἱ προθεματικοὶ χρόνοι ἐντάσσονται στὸν ρυθμὸ τοῦ ὅλου ἀργοσυντόμου ἢ ἀργοῦ μέλους, ἀλλὰ αὐτὸ θὰ ἀποτελέσει, πρῶτα ὁ Θεός, ἀντικείμενο ἐτέρων ἄρθρων.

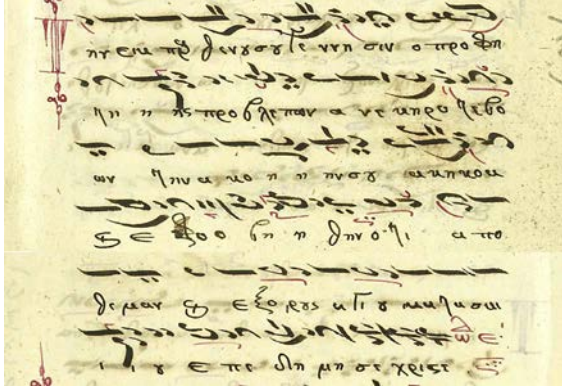

Ἐν τῷ σταυρῷ σου Χριστέ, ἦχος β', Ἀναστασιματάριον Πέτρου, 1820, σελ. 43

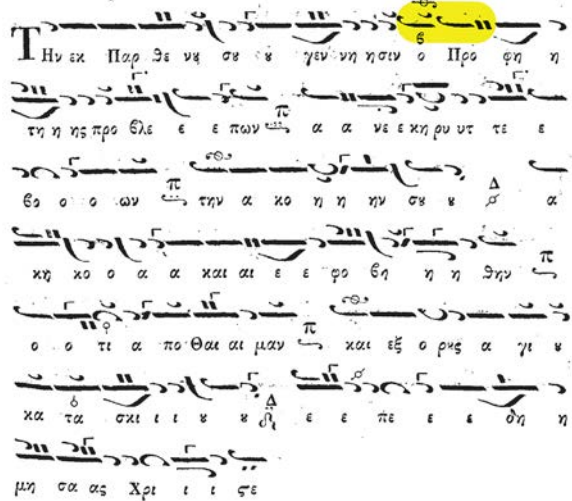
Ἡ συλλαβὴ *ἡ[λλοίωσας]* εἶναι ἄτονη καὶ ξεκινᾷ τὸ ἀργοσύντομο τμήμα τῆς Θέσεως, ἐνῶ κατόπιν ἀκολουθεῖ τονίζομένη. Ἐπειδὴ δὲν προηγούνται προθεματικοὶ χρόνοι, μπορεῖ νὰ λάβει 2 χρόνους. Μαζὶ δὲ μὲ τὸ τέλος τῆς προηγουμένης Θέσεως (*νος*) συγκροτεῖ ἓνα 4σημο μέτρο, τοῦ ὁποῦ ἀποτελεῖ τὴν ἄρση.

Οἱ συλλαβὲς [*τάφον ἡ[τήσαντο]*] εἶναι ἀμόφερτες ἄτονες, ἔπονται προθεματικῶν χρόνων καὶ συγκροτοῦν μαζὶ τὸ πρῶτο 4σημο μέτρο τοῦ ἀργοσυντόμου τμήματος τῆς Θέσεως.

Ἡ μελέτη τῆς παλαιᾶς παρασημαντικῆς μᾶς ὀδήγησε καὶ σὲ μιὰ ἀκόμη πιὸ ἰσχυρὴ ἀπόδειξη γιὰ τὴν ὕπαρξη τοῦ συνεπτυγμένου ρυθμοῦ. Συγκεκριμένα, ὅταν μιὰ ἄτονη συλλαβὴ ἀκολουθεῖ ἕναν ἢ περισσότερους προθεματικούς χαρακτήρες καὶ πρέπει γιὰ κάποιον λόγο νὰ λάβει 2 χρόνους, τότε, ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ αὐτοτελῶς, θὰ λάβει ἐπίσης 2 χρόνους καὶ ὁ προηγούμενος προθεματικός, προκειμένου μαζί νὰ συγκροτήσουν ἕνα 4σημο μέτρο.

Κώδιξ Mingana gr.5, φ.98^{α-β}

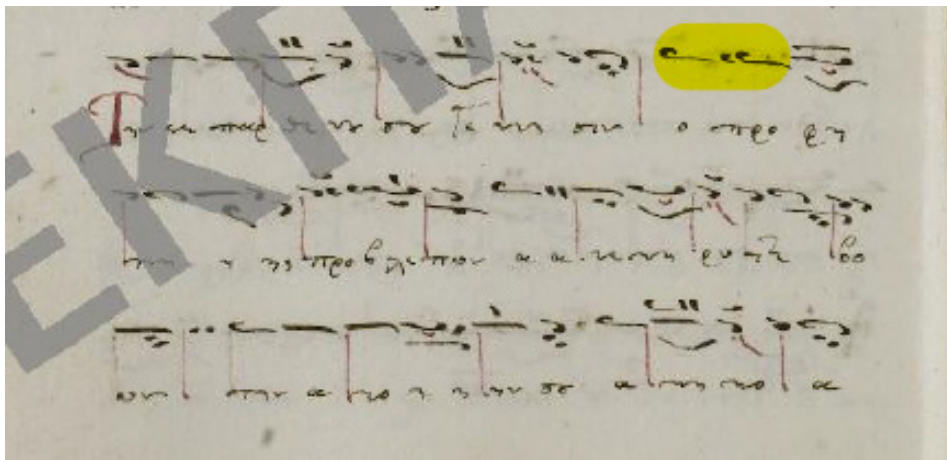

Εἰρμολόγιον Πέτρου, 1825, σελ. 57

Κανὼν τοῦ Ἀσώτου (Πέτρου Βυζαντίου), ἤχος β', Δ' ᾠδὴ

Ἡ συλλαβὴ *προ* στὸ παράδειγμα αὐτό, λαμβάνει ὑποχρεωτικὰ 2 χρόνους, λόγω τῆς διφώνου ἀνιούσης πού ἀκολουθεῖ. Ἐπειδὴ εἶναι ἄτονη καὶ ἀκολουθεῖ τονιζομένη (φή), δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ αὐτοτελῶς ὡς ἑναρκτήρια συλλαβὴ τοῦ ἀργοσυντόμου τμήματος τῆς Θέσεως. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἴσον πού προηγεῖται (ὀ), ἐνῶ κανονικὰ θὰ ἐξηγεῖτο μὲ 1 χρόνο ὡς κατεξοχὴν προθεματικός, ἐδῶ λαμβάνει 2 χρόνους –δίχως αὐτὸ νὰ ζητεῖται μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο ἀπὸ τὴν σημειογραφία– καὶ ἐντάσσεται στὸ ἀργοσύντομο τμήμα τῆς Θέσεως, προκειμένου ἀπὸ τὶς δύο ἄτονες συλλαβὲς νὰ συσταθεῖ 4σημο μέτρο.

Τὴν ἴδια Θέση ὁ Χρῦσανθος ἐξηγεῖ μὲ 1 χρόνο στὴν συλλαβὴ *προ*. Ἀκολουθῶς λαμβάνει 1 χρόνο ὡς προθεματικὴ καὶ ἡ ἐν λόγω συλλαβὴ ὀ:

Αὐτόγραφος κώδιξ Χρυσάνθου (ἔτος 1811), Ψάχου 81-229, φ.045^β

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Οί ανωτέρω παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς παλαιᾶς παρασημαντικῆς καὶ τῆς ἐξηγήσεώς της στὴν Νέα Μέθοδο ἀπὸ τοὺς τρεῖς Διδασκάλους, ὅσο ἀπλοϊκὲς καὶ ἄν φαίνονται, δὲν μᾶς ἀφήνουν καμμιά ἀμφιβολία ὅτι ὁ ρυθμὸς μὲ τὸν ὁποῖο ψάλλονταν τὰ ἀργοσύντομα μέλη ἦταν ὁ συνεπτυγμένος.

Ὅπως δὲποτε θὰ διατυπωθεῖ καὶ ἡ ἐξῆς ἔνστασις: “καὶ ποῖο εἶναι τὸ πρόβλημα ἐὰν τὰ ψάλλουμε στὴν πράξη μὲ ἀπλὸ 2σημο ρυθμὸ, ἐφόσον καὶ μὲ αὐτὸν μετρεῖται καλῶς τὸ μέλος, ἐνῶ μάλιστα εἶναι καὶ πιὸ εὐκόλος”;

Ἡ ἔνστασις αὐτὴ ὀφείλεται ἢ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ σπουδαιότατο (ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑστέρων) στοιχεῖο τῆς ἀποτυπώσεως στὴν Παλαιὰ Γραφή τοῦ δρόμου τοῦ μέλους μέσῳ τῆς θεμελιώδους χρονικῆς διαρκείας τῶν φωνητικῶν χαρακτήρων καὶ ἡ καθοριστικὴ ἐπιρροή του στοὺς ψάλλοντες δὲν διεσώθησαν στὴν Νέα Μέθοδο, ὅπου ὅλοι οἱ δρόμοι παρασημαίνονται μὲ ἓναν καὶ τὸν αὐτὸ τρόπο, κατὰ τὸν ὁποῖο ἅπαντες οἱ φωνητικοὶ χαρακτήρες ἔχουν πάντοτε ἀξία ἑνὸς χρόνου. Καὶ οἱ μὲν μουσικοὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μεταρρυθμίσεως δὲν μπορούσαν νὰ φανταστοῦν πῶς ἡ ἐπίδραση τοῦ σημειογραφικοῦ αὐτοῦ κατακερματισμοῦ θὰ εἶχε καμμία σημασία, καθὼς ὁ ρυθμὸς δὲν φαίνεται πῶς διδασκόταν ὡς τότε αὐτοτελῶς, ἀλλὰ μεταδιδόταν ἀπὸ τὸν δάσκαλο ὡς ἓνα ἐγγενὲς συστατικὸ τῆς μελωδίας μὲ τὸν πλέον φυσιολογικὸ καὶ ὀργανικὸ τρόπο. Στοὺς μεταγενεστέρους ὅμως, παρὰ τὰ ἀναντίρρητα τεράστια ὀφέλη του, ἀπέβη καὶ καταλυτικὰ ἐπιζήμιος ὡς πρὸς τὴν ἀφομοίωση καὶ τὴν βίωση τοῦ συνεπτυγμένου ρυθμοῦ, προκαλώντας τὴν ἀνεπαίσθητη σταδιακὴ ἀντικατάστασή του ἀπὸ τὸν ἀπλὸ 2σημο.

Πιστεύουμε ἀκράδαντα καὶ ὑποστηρίζουμε ὅτι ὁ ρυθμὸς εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον σημαντικὰ συστατικὰ τῆς ψαλτικῆς μας τέχνης, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀφείλουμε ἀνυπερθέτως νὰ τὸν σεβαστοῦμε πέραν πάσης προσωπικῆς προτιμήσεως. Ἡ ἀνωτέρω ἔνστασις θὰ μπορούσε νὰ τεθεῖ καὶ γιὰ ὁποιαδήποτε ἄλλη πτυχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς (διαστήματα, μονοφωνικὴ ἐκτέλεση, συνοδεία ὀργάνων κ.ο.κ). Σημασία προφανῶς δὲν ἔχει τί εἶναι πιὸ εὐκόλο οὔτε τί θὰ μᾶς ἄρεσε οὔτε τί ἔχουμε τὴν φυσικὴ δυνατότητα νὰ ἀντιληφθοῦμε καὶ νὰ αἰσθανθοῦμε, ἀλλὰ τί μᾶς παρεδόθη, ἔστω καὶ ἄν τοιουτοτρόπως ἐγείρεται πλέον τὸ μείζον ζήτημα περὶ τοῦ τρόπου διδασκαλίας τῶν ἀρχαρίων. Τὸ βέβαιο ἐν προκειμένῳ εἶναι πῶς ἡ περιφρόνησις τοῦ πραγματικοῦ ρυθμοῦ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ σημάνει κάποιου βαθμοῦ ἀκρωτηριασμὸ τοῦ μέλους. Διότι πῶς ἀλλιῶς μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ τὸ καταπληκτικὸ γεγονός τῆς τόσο θαυμαστῆς συνέπειας στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ συνεπτυγμένου ρυθμοῦ ἀπὸ τοὺς ἐξηγητὲς μέσα στὸ ἀχανὲς μεταγραφικὸ τους ἔργο –καὶ μάλιστα ἐνῶ, ὅπως φαίνεται καθαρά, δὲν διέθεταν ξεκαθαρισμένη θεωρητικὴ τεκμηρίωσή του– ἐὰν αὐτὸς δὲν ἀποτελοῦσε ἓνα ἐγγενὲς καὶ ζωτικότερο συστατικὸ τοῦ μέλους;